

PLASTISCHE OPVOEDING

2de graad bso

Brood- en banketbakkerij, Haarzorg, Moderealiserie
en -presentatie, Slagerij en vleeswarenberediging

Complementair vak in Kantoor, Verkoop

LEERPLAN SECUNDAIR ONDERWIJS

VVKSO – BRUSSEL D/2013/7841/052

Vervangt leerplan D/1999/0279/039 vanaf 1 september 2013

Vlaams Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs
Guimardstraat 1, 1040 Brussel

Inhoudstafel

1	Inleiding en situering van het leerplan	3
1.1	Beeldopvoeding in de 2de graad bso	3
1.2	Visie op het vak	4
2	Beginsituatie en instroom	6
3	Logisch studietraject.....	7
4	Christelijk mensbeeld	8
5	Opbouw en samenhang	9
5.1	De opbouw van het leerplan	9
5.2	Leerlijn 1ste - 2de – 3de graad	9
5.3	Samenhang met de studierichting	11
6	Doelstellingen.....	12
6.1	Waarnemen	12
6.2	Vormgeven	15
6.3	Na te streven attitudes.....	18
7	Minimale materiële vereisten.....	20
7.1	Het vaklokaal	20
7.2	Ter beschikking op de school	20
7.3	Wenselijk materiaal.....	20
8	Pedagogisch-didactische wenken	21
8.1	Zelfstandigheidsdidactiek	21
8.2	Procesmap	21
8.3	Multimedia	21
8.4	Evalueren	23
8.5	Rapporteren.....	23
8.6	Differentiëren, observeren en oriënteren	24
8.7	Taalbeleid: bewuster omgaan met het vakjargon	24
9	Bibliografie	25
9.1	Inspiratiebronnen/kunstboeken.....	25
9.2	Tijdschriften	25
Bijlage 1	Leerlijnen in de (meest voorkomende) beeldaspecten.....	27
Bijlage 2	Begrippenlijst.....	29

1 Inleiding en situering van het leerplan

1.1 Beeldopvoeding in de 2de graad bso

Voor **de lessentabel** verwijzen we naar de website van het VVKSO.

Zie www.vvkso.be > lessentabellen > 2de graad > bso > 1ste en 2de leerjaar > specifieke studierichting.

Het leerplan	Dit leerplan <i>plastische opvoeding</i> is bestemd voor de leerlingen van de tweede graad van het bso, richtingen Brood- en banketbakkerij, Haarzorg, Moderealisatie en -presentatie, Slagerij en vleeswarenbereiding als vak in het specifiek gedeelte en voor scholen die plastische opvoeding als complementair vak aanbieden in de richtingen Kantoor bso en Verkoop bso.
Graadleerplan	Het leerplan is als een <i>graadleerplan</i> opgevat: bij het opstellen van het jaarplan maak je een zinvolle verdeling van leerinhouden en activiteiten over de twee leerjaren. Als verschillende leraars het vak geven, maak je duidelijke afspraken over wie wat doet.
Raamleerplan	Dit is een <i>raamleerplan</i> of <i>open leerplan</i> : dat wil zeggen dat je je als vakleraar Plastische opvoeding focust op de leerlingen die je in de klas hebt, rekening houdend met de gekozen studierichting en met de schoolcontext. Je kunt op verschillende manieren aan een doelstelling werken, zelfs op een verschillend niveau. Het is een uitdaging om je klas en de individuele leerlingen goed in te schatten.
Kader	Het leerplan Plastische opvoeding biedt een duidelijk kader en schetst de hoofdlijnen. Daarbinnen is ruimte voor inkleuring. Het zet aan om een doelgerichte opbouw aan te brengen. De leraar bezit de persoonlijke vrijheid in het opbouwen van de opdrachten en de jaarplanning. De leraar zorgt voor voldoende variatie in beeldende opdrachten (waarnemingsopdrachten, vlakke opdrachten, ruimtelijke opdrachten, multimedietoepassingen, grafische toepassingen ...), in aanbod van beeldaspecten, in aanbod van materies, materialen en technieken, in methodieken en evaluatievormen. Hij laat ruimte voor persoonlijke creatieve inbrengen van de leerlingen en ruimte voor experiment met materies, materialen, technieken en beeldaspecten. De leraar focust zich op opdrachten die aansluiten bij de specifieke studierichting. Overleg tussen de verschillende leraren uit de studierichting is noodzakelijk om de opdrachten af te stemmen op de studierichting om zo meerwaarde binnen de studierichting te waarborgen.

1.2 Visie op het vak

Algemene vorming	Emoties leren herkennen of uitdrukken, sociale vaardigheden ontwikkelen, de kunstzinnige horizon verbreden, het kritisch leren omgaan met de visuele omgeving, beeldende creatie als een expressievorm begrijpen, diverse media hanteren ... zijn enkele invalshoeken om aan het overkoepelende doel te werken: de leerling kansen bieden om breed en authentiek te ontwikkelen en via hun creaties met anderen te communiceren.
Nood aan creatief denken	Onze steeds veranderende maatschappij heeft nood aan creatieve mensen, die inventief en origineel kunnen zijn en die steeds een oplossing vinden voor nieuwe problemen. PO ontwikkelt bij jongeren een manier van denken die aan de basis ligt van de creativiteit. Ze ontwikkelt daartoe tevens de nodige attitudes van zelfvertrouwen en verantwoordelijkheid. Door het beeldend creëren helpt PO hen om zich authentiek op te stellen en te uiten en zo op te groeien tot evenwichtige volwassenen.
Beleving van impressie en expressie centraal	De creatieve beleving van de leerlingen staat centraal, met de beeldende impressie en expressie als kern ervan.
Communiceren via beeldtaal	Jonge mensen inleiden in cultuur, raakpunten aanbieden die bijdragen tot de vorming van de universele mens, laten we bij voorkeur gebeuren vanuit het specifieke van de taal zelf. De beeldtaal heeft, zoals iedere taal, haar eigen structuur en wetmatigheden. De belangrijkste componenten lijn, vorm, compositie, kleur, licht en ruimte beantwoorden aan de plastische eigenschappen van de waarneembare werkelijkheid, die de basis vormt van beeldtaal. Vanuit die waarneembare werkelijkheid nemen we beelden op in het visueel geheugen en in het geheugen van de tactiele waarneming. De beheersing van deze taal stelt ons in staat onze ideeën, gevoelens en ervaringen te uiten. Hoe beter men deze taal beheerst, hoe meer men ermee kan uitdrukken.
Beschouwen:	Het didactisch proces verloopt van beschouwen naar creëren. De belangrijkste componenten van deze beschouwing zijn de natuur en de cultuur. De cultuur manifesteert zich in de ons omringende wereld, waarvan de beeldende kunst en de multimedieabeelden onderdelen zijn.
⇒ van natuur	Door het beleven van de natuur gaan we terug naar de oorsprong, naar de bron. Het ontdekken van structuren, ordening en schoonheid in de natuur is voor PO een zeer grote uitdaging.
⇒ van kunst en cultuur	Ieder onderwijsvak heeft een onderliggend cultuurgoed. Het onderliggend cultuurgoed van de beeldende vorming is de beeldende kunst uit het verleden en het heden. De kunstenaar toont ons op specifieke wijze zijn werkelijkheid aan de hand van een persoonlijk omgaan met beelddaspecten, materialen en technieken. Door de kunstinitiatie worden leerlingen uitgedaagd en geprikkeld, krijgen impulsen, leren gevoelens ontdekken, begrijpen en uiten. Ze gaan op zoek

naar de boodschap in de creatie. Ze associëren wat ze in de kunst ontdekken met de eigen belevingswereld. Kortom ze worden uitgenodigd om zelf te creëren.

⇒ van multimedia

Beeldcultuur is onder andere via de media (youtube, facebook, reclame, computergames, video, tv, film ...) sterk aanwezig in het leven van elke dag. Jongeren krijgen niet enkel hun vorming en opleiding op school, maar worden ook gevormd door de dagelijkse media-informatie, die merendeels via beelden verloopt. Om de beeldcultuur te begrijpen, is het leren kijken naar beelden een eerste stap. Daarom willen we het waarnemingsvermogen bij jongeren aanscherpen en hen bewust leren omgaan met beelden en beeldende hypes en deze op een zinvolle wijze leren interpreteren.

Vormgeven

Tijdens het waarnemen en het creëren krijgt het beeldend werk van de leerlingen inhoud en betekenis. De totstandkoming van het werk of het creatief proces veronderstelt een voortdurend probleemoplossend denken en handelen. Door de confrontatie met het onderwerp, de vakoverstijgende samenwerking met de leerkrachten van de specifieke studierichting, het concept of project, worden leerlingen uitgedaagd een creatieve houding aan te nemen. Via brainstorming worden originele ideeën ontwikkeld en opdrachten verdeeld. Individueel of in groep worden concepten gerealiseerd, gepresenteerd en geëvalueerd. Alleen een authentiek werk kan een correct antwoord zijn op een opdracht van PO.

Attitudes

Tijdens het creëren van hun eigen opdracht zal het vertrouwen in eigen kunnen toenemen en worden attitudes ontwikkeld zoals: plezier beleven bij het creëren, authenticiteit, esthetische zin, zorg, luisterbereidheid, respect voor elkaar en het materiaal, assertiviteit, verantwoordelijkheid, weerbaarheid, solidariteit, zelfredzaamheid, kritische houding ...

Communiceren

Via het creëren, gaat de leerling ook communiceren. Zo kan men het beeldend proces vergelijken met een communicatieproces. Men creëert boodschappen via de beeldtaal. Wat men op die manier uitdrukt, wordt door anderen (of jezelf) waargenomen en gedecodeerd. Door je als toeschouwer te verplaatsen in het 'product' kom je in contact met de belevingswereld van de ander. Je ontmoet de ander in 'zijn verhaal' of je ontmoet jezelf in het eigen werk. In die zoektocht naar zichzelf en hun plaats in de maatschappij, ontwikkelen jongeren een eigen levensstijl en leren ze genieten van kunst en cultuur.

2 Beginsituatie en instroom

Wie stapt in?	Jongeren dienen te voldoen aan de instapvereisten voor de tweede graad bso om te kunnen starten in het eerste leerjaar van de tweede graad.
Eerste graad	In de eerste graad van de B-stroom en de A-stroom leerden deze leerlingen tijdens de lessen plastische opvoeding: - waarnemen van natuur, beeldbeschouwing, kunst en mediabeelden- vormgeven: • gebruik van beeldaspecten• gebruik van verschillende materies en materialen• gebruik van verschillende technieken• verscheidenheid van opdrachten: waarnemingstekenen, vlak werk, ruimtelijk werk, multimediatoepassingen...

3 Logisch studietraject

Tweede graad

Plastische opvoeding bouwt verder op de verworvenheden uit de eerste graad. Het vak vertrekt steeds vanuit de beleving waarbij het waarnemen en creëren centraal staan.

In de tweede graad werken de leerlingen met opdrachten op eigen niveau. Onder begeleiding maken ze gebruik van beeldaspecten om hun expressie of concept te accentueren, leren ze hun materies, materialen en technieken kiezen in functie van hun ontwerp en groeien ze naar een eigen beeldende authenticiteit.

De opdrachten ondersteunen de studierichting en zijn een meerwaarde voor de toekomst van de leerling.

Derde graad

In studierichtingen waar Plastische opvoeding ook in de derde graad wordt aangeboden, zal het vak de leerling uitdagen om zich verder te ontwikkelen als authentiek persoon. De opdrachten blijven sterk de studierichting ondersteunen zoals voor Brood-en banketbakkerij en confiserie, Slagerij en verkoopklare gerechten, Haarzorg en Organisatiehulp.

4 Christelijk mensbeeld

Ons onderwijs streeft de vorming van de totale persoon na waarbij het christelijke mensbeeld centraal staat. De leerkracht zal er, door zijn eigen voorbeeld, naar streven om ook bij de leerlingen het belang van onderstaande waarden over te brengen:

- respect voor de medemens;
- solidariteit;
- zorg voor milieu en leven;
- respectvol omgaan met eigen geloof, anders gelovigen en niet-gelovigen;
- vanuit eigen spiritualiteit omgaan met ethische problemen.

Vanuit de keuze voor de christelijke mensvisie willen we jongeren helpen uitgroeien tot mensen die zich openstellen om al het mooie rondom hen waar te nemen en die bereid zijn om zich op een authentieke wijze creatief te uiten.

5 Opbouw en samenhang

5.1 De opbouw van het leerplan

Net zoals in het leerplan voor de eerste graad B-stroom, worden de doelstellingen gegroepeerd rond:

- waarnemen
- vormgeven
- na te streven attitudes

5.2 Leerlijn 1ste - 2de – 3de graad

	1ste graad	2de graad	3de graad
Waarnemen	-De leerkracht laat bij het waarnemen naar natuur, kunst, cultuur en multimediebeelden de leerlingen gericht kijken via specifieke vragen en/of kijkwijzers. -Het gericht waarnemen kan zijn doel vinden in zowel het scheppen van verwondering als in het onderzoeken van beeldaspecten, materies, materialen, technieken... -Kunstwerken worden onder sterke begeleiding besproken in functie van onderwerp, thema, beeldaspecten, materies, materialen, technieken...	-De leerlingen komen in contact met een ruimer aanbod van beeldmateriaal. Dit komt zowel vanuit het aanbod van de leerkracht, maar ook vanuit hun eigen leefwereld en de sociale media waarmee ze dagdagelijks geconfronteerd worden. De leerlingen leren de beelden zoeken, ermee omgaan en selecteren naar bruikbaarheid in functie van hun eigen creatie. -Bij opdrachten waarbij de leerlingen de uitdaging krijgen om bewust te kiezen in functie van hun creatie uit een beperkt aanbod van beeldaspecten, materies, materialen en/of technieken, zorgt de leerkracht voor het gepast ondersteunend beeldmateriaal. -Kunstwerken worden onder sterke begeleiding in een bredere context besproken en geplaatst in tijd en ruimte.	-Zowel leerkracht als leerlingen zoeken en kiezen bewust beeldmateriaal in functie van hun creatie. -Kunstwerken krijgen systematisch een plaats in tijd en ruimte. De leerlingen proberen (onder begeleiding) het doel van de kunstenaar bij bepaalde kunstwerken te achterhalen.
Vormgeven	-De leerlingen leren onder sterke begeleiding systematisch beeldaspecten, materies, materialen en technieken	-De leerlingen maken onder begeleiding bewuste keuzes tussen de aangeboden beeldaspecten, materies, materialen en technieken in	-De leerlingen maken zelfstandig bewuste keuzes tussen beeldaspecten, materies, materialen en technieken in functie van

	kennen, ermee experimenteren en gebruiken. -De opdrachten sluiten aan bij de belevingswereld van de leerlingen -De leerlingen streven naar originaliteit en persoonlijke inbreng in hun werk. -Spontaan uitdrukken van de eigen creativiteit	functie van hun opdracht. -De opdrachten sluiten aan bij de gekozen studierichting en krijgen een opener karakter onder sterke begeleiding van de leerkracht. -De leerlingen streven naar authenticiteit in hun werk. -Zichzelf creatief durven uitdrukken op een bewuste wijze	hun opdracht. -De opdrachten krijgen een opener karakter en blijven aansluiten bij de gekozen studierichting en het toekomstperspectief van de leerlingen. -Hun authentiek werk is een antwoord op hun zoeken naar hun expressie. -Vorm geven aan een eigen creativiteit met meer zicht op het eigen zelfbeeld en identiteit
Na te streven attitudes	-Onbewust verwonderd -Sterk gericht over het creatief proces leren reflecteren -Open staan voor eigen culturele en sociale milieu en dat van anderen -Toelichten van het eigen werk in eenvoudige bewoording -Tegenover het eigen werk en dat van anderen een kritische houding aannemen en hierbij zijn mening verwoorden	-Zelf op zoek naar verwondering -Bewust over het creatief proces reflecteren -Open staan voor eigen culturele en sociale milieu en dat van anderen en bewust zijn van de verschillen en gelijkenissen ervan -Toelichten van het eigen werk met aandacht voor specifiek taalgebruik -Tegenover het eigen werk en dat van anderen een kritische houding aannemen zonder te oordelen en hierbij zijn mening verwoorden	-Bewust op zoek naar verwondering -Reflecteren wordt een attitude waarbij het eigen creatief proces wordt bijgestuurd -Open staan voor eigen culturele en sociale milieu en dat van anderen en er inzicht in hebben -Toelichten van het eigen werk met bewust gebruik van een vakjargon -Tegenover het eigen werk en dat van anderen een kritische houding aannemen en hierbij zijn mening kunnen motiveren
Werkwijze	Individuele begeleiding met de leerkracht als leider	Individuele begeleiding met de leerkracht als begeleider	Individuele begeleiding met de leerkracht als coach

5.3 Samenhang met de studierichting

5.3.1 Vakoverstijgend werken

Plastische opvoeding is het vak bij uitstek om vakoverstijgend te werken. Er wordt gezocht naar samenhang tussen het eigen vak en (een) ander vak(ken). Dit kan vanuit verschillende invalshoeken zoals:

- vakoverstijgende onderwerpen en thema's (mode, interieur, kapsels, life-style, trends, voeding, dieren, merchandising,...)
- diverse projecten (multiculturele dag, gedichtendag, project binnen de studierichting, wedstrijd,...)
- beeldaspecten (bv. kleurentrends binnen mode/ interieur /merchandising / haarzorg /banket/ voeding...)
- verschillende kunstdisciplines (muziek, dans, film, fotografie...)

Het is aan de leraar om een goed evenwicht te bewaren. Het vakoverstijgend samenwerken mag de realisatie van de leerplandoelen niet in de weg staan, maar kan deze juist versterken.

5.3.2 Aansluitend bij de studierichting

Het vak plastische opvoeding heeft een duidelijke meerwaarde in de studierichtingen, omdat het vak oog heeft voor de creatieve en persoonlijke ontwikkeling van de individuele leerling en zijn/haar probleemoplossend vermogen.

De leraar streeft dan ook naar boeiende opdrachten die aansluiten bij de gemaakte studiekeuze.

Daarom is het noodzakelijk om als leraar afspraken te maken en om samen te werken met leraren van de vakken van het specifieke gedeelte. De leerlingen zien op deze manier beter de samenhang tussen de vakken en ervaren de beroepsgerichte vorming als een geheel.

Ook is het noodzakelijk om met de leraren plastische opvoeding van de derde graad te overleggen en afspraken te maken om overlappingen in opdrachten te vermijden.

De leraar is verantwoordelijk voor het vinden van een evenwicht in gevarieerde opdrachten en thema's, zodat de leerlingen in de loop van de verschillende jaren op beeldend vlak zo ruim mogelijk gevormd worden binnen de gekozen studierichting.

Invalshoeken en inspiratiebronnen variëren volgens de studierichting. Zo is bijvoorbeeld kleur in elke studierichting een erg belangrijk onderdeel maar elk vanuit zijn eigen specificiteit . De richtingen Moderealisatie en –presentatie en de richting Haarzorg zullen kleur benaderen vanuit kleurtinten, kleurencombinaties en trends... terwijl brood-en banketbakkerij, Slagerij en vleeswarenbereiding vooral belang hechten aan kleur vanuit een compositorisch gegeven. In Kantoor en Verkoop is kleur dan weer belangrijk als eyecatcher, sfeerschepper, trends, interieur enz.

Op vlak van waarneming en vormgeving zullen de leerlingen uit de richting Haarzorg en Moderealisatie en -presentatie vaker in contact komen met figurines, accessoires, fantasierijke kapsels... terwijl bijvoorbeeld de richting Brood-en banketbakkerij meer oog zal hebben voor gestileerde kleifiguren als voorbereiding op marsepeinfiguren en taartdecoraties.

Overleg met de leraren binnen de studierichting is dus noodzakelijk maar mag de persoonlijke vrijheid van de leraar in het opmaken van de lesopdrachten die de studierichting ondersteunen niet in de weg staan.

6 Doelstellingen

Kolom 1: bevat de leerplandoelstellingen voor PO.

Kolom 2: omschrijft de ondersteunende kennis, inzichten, vaardigheden, attitudes en wenken. Deze kolom wil de leerkracht tips aanreiken bij de uitwerking van de opgesomde doelstelling. Hier situeert zich ook de vrijheid van de individuele leerkracht.

De opdrachten sluiten zoveel mogelijk aan bij de specifieke studierichtingen. Om hiernaar te verwijzen, hanteren we de volgende afkortingen:

- Bb: Brood- en banketbakkerij
- Ha: Haarzorg
- Mo: Moderealisatie en -presentatie
- Sl: Slagerij en vleeswarenbereiding
- Ka: Kantoor
- Ve: Verkoop

6.1 Waarnemen

De leerlingen:

	Doelstellingen	Ondersteunende kennis, inzichten, vaardigheden, attitudes en wenken
1	Nemen aandachtig het aangeboden onderwerp waar door te kijken, te voelen, te luisteren en te beschouwen.	dit kan door: • tijd te nemen om aandachtig waar te nemen met maximaal gebruik van de zintuigen• nieuwsgierig en onbevooroordeeld te kijken• gebruik te leren maken van hulpmiddelen die de kwaliteit van de waarneming bevorderen bv. zoekertje• materie met de handen waar te nemen door te voelen: - Mo, Ha, Ka, Ve: <i>stoffen, texturen, vlechten natuurlijke materies</i>- Bb, Sl: <i>soorten vachten, veren,...</i>• natuurbeelden te beschouwen zoals groeiproces, kleurenpracht, camouflages, ritmische ordeningen ...

		• de gehanteerde beelden sluiten zo veel mogelijk aan bij de studierichting: - Mo, Ha, Ka, Ve: <i>mode en lifestyle, vormgeving, interieurs, accessoires, moodboards, conceptstores ...</i> - Bb, Sl: <i>decoraties, banketten, fauna en flora in brede zin ...</i> • gemeenschappelijke kenmerken van beelden te herkennen • tijdens de kunstbeschouwing de boodschap van de kunstenaar te achterhalen
2	Ontdekken, onder begeleiding, het authentieke in natuur-, cultuur-, kunst- en mediabeelden.	• kijkwijzer als instrument gebruiken • structuur zien in wat waargenomen wordt • stileringen en abstracties van natuurlijke vormen ontwikkelen om stereotypen te vermijden ...
3	Herkennen beelden die manipuleren door hun boodschap en zeggingskracht.	• het samen bekijken en bespreken van multimediatebeelden waaronder kortfilm, youtube-filmpjes, mediakunstuitingen ... • beeldende aspecten in multimediatebeelden zoals storyboard, camera-standpunt, licht, voor- en achtergrond, decor, long take, kleuraccent, blikvanger, inzoomen, beeldmanipulatie, beeldscherpte, perspectief, detail, close-up ... • ondersteuning of versterking van beeld en geluid: bv videokunst, animatiefilm, video-clips, stomme films, videogames ... • versterking of afzwakking van de boodschap door opeenvolging van beelden: - Mo, Ha, Ka, Ve: <i>vorm en inhoud van verschillende reclameboodschappen (advertentie, affiche, videoclip)</i> - Ka, Ve: <i>illustraties en foto's die op een krachtige manier een boodschap brengen of ondersteunen bv. in boeken, strips, cartoons</i>

4	Onderscheiden de beeldaspecten (lijn, vorm, compositie, kleur, licht en ruimte), materies en technieken waaruit beeldend werk, kunstwerken en mediabeelden zijn opgebouwd en kunnen aan de hand van die werken aantonen dat deze noodzakelijk zijn voor de beeldende expressie.	• beeldaspecten: zie bijlage 1 'leerlijnen van de beeldaspecten' waarin een mogelijk aanbod voorgesteld wordt • materies: papiersoorten, verven, inkten, kleisoorten, papierpulp, vindmateriaal...: - Mo, Ha, Ka, Ve: <i>stofsoorten, fimo, vilt, wolsoorten, materies voor texturen op panelen...</i> - Bb: <i>voedingsmateries zoals zoutdeeg, marsepein, verhard brood, suiker...</i> - Sl: <i>beenderen, skelet, pels, veren...</i> • technieken: tekentechnieken, grafische technieken, schildertechnieken, ruimtelijke technieken, mixmedia, gemengde technieken, collage, assemblage, ICT, fotografie, enz. • kijkwijzers als instrument om beeldend werk en kunstwerken te bestuderen • kunstwerken die aansluiten bij de studierichtingen: - Sl: <i>kunst rond dieren, kunst rond fauna en flora, Arcimboldo, P. Rea, M. Oppenheim,, Pisanello, Lascaux, totems, surrealistische dieren bij Magritte en Dali...</i> - Bb: <i>kunst rond fauna en flora, C. Oldenburg, Thiebaut, Bengtson, design...</i> - Mo, Ha: <i>Modeontwerpers, interieur- en designontwerpers, Tord Boontje, Berlinde De Bruyckere Octaaf Landuyt (accessoires), Jan Fabre, ...</i> • het omgaan van kunstenaars met beeldaspecten • het omgaan van kunstenaars met materies, materialen en technieken • gebruik maken van documentatie en schetsen om de eigen beeldtaal te verruimen ...
5	Onderscheiden tijdens het waarnemen het essentiële van het bijkomstige.	• de essentie van de waarnemingsstudie • van globaal naar detaillierend waarnemen • kijkwijzers als instrument ...

6.2 Vormgeven

De leerlingen:

	Doelstellingen	Ondersteunende kennis, inzichten, vaardigheden, attitudes en wenken
6	Schetsen naar waarneming door gebruik te maken van diverse materialen en technieken.	• studies naar vorm, kleur, textuur, plasticiteit, ruimtelijkheid • schets als middel om gericht te kijken: bv. snelschetsen, blindschetsen, 1-lijn-schetsen, schetsen op aangepast formaat, schetsen met verschillende materialen en technieken ... maar steeds in het belang van het 'kijken' • De onderwerpen sluiten aan bij de gekozen studierichting: - Ha, Mo, Ka, Ve: <i>stoffen, texturen, dessins, lifestyle, mode en kleding, interieur, design, hoofddeksels, schoenen, juwelen, doosjes, verpakkingen...</i> - Sl: <i>dieren, veren, vacht en hun tekening, skelet, beenderen, fauna en flora in brede zin...</i> - Bb: <i>decoraties, suikerstukken, taarten, verpakkingen, fruit, fauna en flora in brede zin...</i>
7	Gebuiken hun fantasie, originaliteit en authenticiteit in het ontwikkelen en uitvoeren van de opdracht.	• een eerste of vanzelfsprekend idee durven loslaten • een vanzelfsprekende vormgeving durven loslaten • gerichte waarnemingsoefeningen als basis voor nieuwe creaties zoals stileringen, abstracte en decoratieve toepassingen, compositieoefeningen, ruimtelijk werk, multimediatoepassingen • eigen ideeën en documenten verzamelen en selecteren naar bruikbaarheid

		• de betekenis van begrippen zoals nabootsen, beïnvloeden, kitsch, cliché, aftekenen, kopiëren ... in groep bespreken aan de hand van voorbeelden • confrontaties aangaan met beeldend werk op diverse niveaus: eigen werk, groepswork, werk van anderen, kunstenaars, andere culturen...
8	Drukken emoties en/of ideeën expressief uit.	• waarnemingen, ervaringen, herinneringen, indrukken, gevoelens en visies ontwerpen en creëren via vlak werk, ruimtelijk werk... • gevoelens uiten door bewust gebruik van de beeldaspecten (impressie en expressie), materies en/of technieken...
9	Experimenteren met de mogelijkheden van vlakke-, ruimtelijke- en multimedia-technieken.	Keuze uit: • Vlakke technieken zoals: - tekentechnieken (schetsen en verwerkingen); - schildertechnieken (dekkend, transparant, nat in nat ...); - grafische technieken (monotype, lino, gipssnede, stempeltechnieken, kartonstructuren...); - samengestelde technieken ... • Ruimtelijke technieken zoals: - boetseertechnieken; - assembleren; - papiersculpturen; - draadconstructies; - vormgeven met diverse (vind)-materialen; - samengestelde technieken ...

		• Multimediatechnieken zoals: - fotografietoepassingen zoals sleeveface, trick-fotografie, tableau vivant, lichtgraffiti, urban camouflage - een eenvoudige animatiefilm maken (aan de hand van leg-figuren, zandtekeningen, plasticine, maquettes, e.a.) - stopmotionfilmpje, opnames met blue-key, flip book ... - beelden met tekst vormgeven met de computer - experimenteren met beeldende computertoepassingen zoals digitale kleurmengingen, vervormingen, kleurcontrasten ... - digitale camera, video, grafische computerprogramma's, projectie-mogelijkheden voor presentaties in functie van de beeldende opdracht ...
10	Experimenteren met de mogelijkheden van materies en materialen.	Leerlingen kunnen een keuze maken uit aangeboden materies en materialen in functie van hun expressie of opdracht: • materies: papiersorten, verven, inkten, kleisoorten, papierpulp, vindmateriaal ... - Mo, Ha, Ka, Ve: <i>textielsoorten, fimo, vilt, wolsoorten, materies voor texturen op panelen...</i> - Bb: <i>voedingsmateries zoals zoutdeeg, , marsepein, verhard brood, suiker...</i> - Sl: <i>beenderen, skelet, pels, veren...</i> • materialen: potlood, soorten pen, krijtsoorten, soorten penselen, linogutsen, snijmes,...
11	Passen beeldaspecten toe om de expressie te versterken in de eigen beeldende opdrachten.	Zie bijlage 1: inspiratiedocument leerlijnen in de (meest voorkomende) beeldaspecten

6.3 Na te streven attitudes

	<i>Doelstellingen</i>	<i>Onderliggende vaardigheden en wenken</i>
12	Beleven vreugde bij het waarnemen en creëren van werkstukken.	
13	Gaan met respect om met materie, materiaal en gereedschap.	• materiegebruik beperken in functie van het te bereiken doel (hoeveelheid verf, papier ...) • afval beperken, sorteren en recycleren • veilig omgaan (met respect voor de veiligheidsvoorschriften) met materialen en benodigdheden (snijmes, linomes, figuurzaag, vluchtige stoffen...) • creaties maken met recyclagemateriaal • onderwerpen gelinkt aan milieubewuste thema's • milieuvriendelijke materialen herkennen en gebruiken • kennismaking met kunstenaars die werken met assemblage en vindmateriaal: Arte Povera, Pop Art, streetart...
14	Herkennen tijdens het creatieve proces problemen en zoeken naar mogelijke oplossingen.	• een probleemoplossende houding ontwikkelen • de nodige creativiteit aanwenden tijdens het onderzoeksproces • mogelijke hulpmiddelen: kijkwijzer, stappenplan, zelfevaluatie, spelvormen zoals vraag-antwoordmethodiek ...
15	Ontwikkelen een houding van openheid en interesse voor eigen of vreemde culturen en hun beeldende uitdrukkingen.	• nieuwsgierig zijn naar onbekende culturen, kunst(uitingen) en mediabeelden • nieuwsgierig en onbevooroordeeld kijken • tijdens beeldbeschouwing open staan voor informatie • de gehanteerde beelden sluiten zo veel mogelijk aan bij de studierichting • kennis maken met het specifieke van een andere cultuur, bv. Etnische maskers,

		Aboriginalkunst, Egyptische kunst • bij het bezoek aan een tentoonstelling of musea belangstelling tonen • diverse culturele informatiebronnen uit hun omgeving leren raadplegen
16	Verwoorden op een respectvolle en kritische wijze hun mening tegenover het eigen werk en dat van anderen.	• geloven in eigen mening • voor een mening durven uitkomen • groeien in het formuleren van een eigen mening tegenover het eigen werk en dat van anderen (leerlingen, kunstenaars, vreemde culturen)
17	Aanvaarden opbouwende reacties van anderen op het eigen werk.	• individuele en klassikale besprekingen houden waarbij leerlingen de mening van anderen leren aanvaarden, ook als het niet altijd positief klinkt • kritiek zien als hulpmiddel om het eigen werk bij te sturen
18	Zijn bereid beelden te communiceren via multimedia en sociale netwerken.	
19	Lichten het eigen werk toe, gebruikmakend van de specifieke beeldtaal.	Zie bijlage 1: inspiratiedocument leerlijnen in de (meest voorkomende) beeldaspecten
20	Krijgen zicht op het eigen kunnen door middel van diverse vormen van evaluatie.	• via klassikale evaluatie, evaluerend gesprek tussen leerkracht en leerling of tussen leerlingen onderling, via gerichte zelf-evaluatievragen ... • tijdens klassikale gesprekken niet uitsluitend het product beoordelen maar zeker ook het proces
21	Winnen aan zelfvertrouwen bij het omgaan met beeldende problemen.	• grenzen durven verleggen van het eigen kennen en kunnen • een opdracht tot een goed einde brengen ook bij tegenslagen • een groeiend zelfvertrouwen ontwikkelen door herhaalde positieve feedback, succeservaring, positieve ervaringen over het eigen kunnen, fierheid over eigen probleemoplossend vermogen, enz.

7 Minimale materiële vereisten

7.1 Het vaklokaal

De doelstellingen van Plastische opvoeding kunnen maar worden gerealiseerd mits er een lokaal beschikbaar is met een minimum aan uitrusting en accommodatie. In een eigen vaklokaal verlopen de lessen vlotter, men spaart tijd en moeite en een sfeervol lokaal geeft extra motivatie.

- een ruim en voldoende verlicht lokaal
- grote onderhoudsvriendelijke tafels
- een ruim bord met een wit gedeelte voor projecties en presentaties
- een ruime spoelbak met kraan
- voldoende *aangrenzende* bergruimte met:
 - kasten voor het opbergen van aanvullend materiaal van de school
 - open rekken om onafgewerkte werkstukken te bewaren
 - schuiven voor het opbergen van groot tekenpapier
- een pc met internetaansluiting en projectiemogelijkheden
- een eenvoudige digitale camera
- vuilnisbakken om te sorteren voor papier, PMD, plasticen restafval
- een klas- of schoolbibliotheek met een minimum aan vakliteratuur, cd-roms, dvd's, kunstreproducties en andere
- binnen en buiten het klaslokaal ruimte en materiaal zoals prikwallen, kaders, sokkels om werken van leerlingen tentoon te stellen

7.2 Ter beschikking op de school

- een pc met softwareprogramma's voor beeldbewerking
- multimediamateriaal
- de beschikbaarheid over scanner en printer

7.3 Wenselijk materiaal

- kasten voor het wegbergen van leerlingenmateriaal
- verplaatsbare klemspots

8 Pedagogisch-didactische wenken

Voor een goede organisatie en aanpak van de les PO volgen hier enkele praktische wenken.

8.1 Zelfstandigheidsdidactiek

Het beeldend proces is een constant actief gebeuren. Vanwege het probleemoplossend karakter van PO bepaalt de leerling zijn groeiproces deels zelf. De leerling krijgt onder begeleiding van de leraar geleidelijk aan verantwoordelijkheid, hij neemt zijn eigen leerproces in handen. Dat wil zeggen dat er voortdurend groeikansen gecreëerd worden, kansen om zelfstandig beslissingen te nemen.

De leraar geeft de opdracht klassikaal, maar verwacht van de leerling een authentieke, individuele beeldende oplossing voor het gestelde probleem. De leerling krijgt kansen om keuzes te maken uit een bewust en afgebakend aanbod van materialen, technieken, concepten, beeldaspecten... De leerling heeft nog steeds nood aan een gestuurd aanbod. In een te groot aanbod kan de leerling zijn weg verliezen. Er moet een voortdurende wisselwerking zijn tussen zelfstandig werken en zelfstandig leren.

Tijdens het creatief proces begeleidt de leraar de leerling individueel. Hij inspireert, toont mogelijkheden, refereert naar kunstenaars, stuurt, motiveert, stimuleert en waardeert. Vaak zijn de medeleerlingen de grootste motivators.

Voor de meeste beeldende opdrachten verloopt het didactisch proces van beschouwen naar creëren.

8.2 Procesmap

De procesmap brengt het proces van de leerlingen in kaart en biedt hen de mogelijkheid om over dat proces te reflecteren.

De procesmap **kan** aangevuld worden met:

- voorontwerpen, schetsen;
- studies in de zoektocht naar materiaalbeheersing, kleur en vormstudies;
- zelfevaluatie en evaluatie door de leraar;
- documentatie en illustraties door de leerling verzameld (met bronvermelding);
- notities van algemene tips of richtlijnen;
- ...

De procesmap kan door de leerling behouden blijven over de jaren heen, zodat ze een mogelijk instrument vormt om verticale leerlijnen te kunnen volgen of uit te zetten.

8.3 Multimedia

8.3.1 Mediawijsheid

De media spelen een belangrijke rol in de leefwereld van volwassenen, jongeren en kinderen. Door de toenemende digitale informatiestroom komen steeds meer en sneller beelden op ons af. De beeldcultuur die daaruit ontstaat, heeft een invloed op de manier van denken en kijken.

Een media-wijs iemand:

- is in staat keuzes te maken in de hoeveelheid aan beelden en informatie;
- staat kritisch tegenover aangeboden beeldmateriaal;
- is in staat om mogelijkheden, beperkingen, gevolgen en gevaren in te schatten bij het communiceren via de media;
- is verantwoordelijk bij het verspreiden van mediaboodschappen;
- kan mediaboodschappen analyseren, contextualiseren, erover reflecteren en conclusies trekken.

De PO leraar heeft een unieke rol bij het begeleiden van jongeren naar media-wijsheid.

8.3.2 *Multimediatechnieken*

Er bestaan interessante multimediatechnieken waarvoor weinig apparatuur nodig is en die in de lessen Plastische opvoeding haalbaar zijn zoals trickfotografie, sleeveface, tableau vivant, lichtgraffiti, stopmotion, animatiefilm ...

De snelle ontwikkeling van de beeldende hypes waarmee de leerlingen geconfronteerd worden, bieden veel creatieve mogelijkheden. Het is belangrijk als leerkracht op de hoogte te blijven van die ontwikkelingen. Nascholingen en informatiekkanalen via media vormen daartoe mogelijkheden. Ook de website <http://plastischeopvoeding.vvksso.be> gaat in op die creatieve ontwikkelingen en bijhorende mogelijkheden in de klas.

8.3.3 *ICT*

Het gebruik van ICT als leermiddel in de les:

- aan de hand van digitale interactieve borden;
- bij demonstraties en toonmomenten: beeld- en filmmateriaal, animaties ...;
- bij het opzoeken van informatie en afbeeldingen.

Het gebruik van ICT bij creatieve opdrachten:

- digitaal foto toestel (eventueel gsm), opnametoestellen (visueel en auditief) ...;
- allerlei softwareprogramma's om filmpjes te maken, foto's en muziek te bewerken ...;
- gratis te downloaden applicaties op mp3 of iPod (allerlei geluiden, beelden ...);
- internet;
- gebruik van eenvoudige beeldbewerking;
- experimenteren met eenvoudige tekenprogramma's.

Het gebruik van ICT bij de presentatie van opdrachten:

- elektronisch leerplatform;
- website;
- sociale netwerken;
- ...

8.4 Evalueren

Evalueren is ruimer dan een waardeoordeel vellen over een resultaat en is zeker niet gebonden aan of afhankelijk van rapport- of examenperiodes. Het is een permanent gebeuren waarbij leerlingen en leraren betrokken zijn.

Vanuit de leerplandoelen streven we bij iedere opdracht of bij ieder project een totaal leerproces na. Daarbij zijn vele niet onmiddellijk normatief, meetbare factoren in de gehele persoonsvorming van de leerling (attitude, betrokkenheid ...) even belangrijk als een eindresultaat. Aangezien we belang hechten aan het proces, is het ook vanzelfsprekend dat we in de evaluatie hiervoor de nodige aandacht schenken.

Bij evaluatie gaat er veel aandacht naar procesevaluatie. Deze omvat twee duidelijke aspecten nl. het creatief proces en de attitudes. Aangezien we het creatief proces doorlopen via vaardigheden zoals: de werkwijze/opbouw, omgaan met materiaal en techniek is het vanzelfsprekend dat we de verschillende onderdelen ervan mee in rekening brengen tijdens de evaluatie. Attitudes kunnen afwisselend beklemtoond en ingevuld worden. Concreet bedoelen we hiermee: attitudes zoals inzet, doorzettingsvermogen, afwerking, respect voor en het in orde zijn met het materiaal, betrokkenheid bij de opdracht, sociaal gedrag ...

Met productevaluatie bedoelen we een waardeoordeel uitspreken over het eindproduct. Bij het beoordelingsproces is er een voortdurende wisselwerking tussen de leraar en de leerlingen. Evaluatie moet de leerling aanzetten tot zelfreflectie.

Steeds belangrijker wordt in die zin ook de zelfevaluatie, waarbij de leerling enkele malen per jaar na een opdracht zijn eigen proces en product bevroegt.

Het vooraf bepalen van evaluatiecriteria is een taak van de leraar. Iedere opdracht vereist echter specifieke aandachtspunten en de waarde van iedere evaluatienorm is afhankelijk van de beoogde doelen. Die vooropgestelde criteria helpen de leerling tijdens het uitvoeren van de opdracht. Zo kunnen ze zichzelf voortdurend evalueren, zowel in de verschillende stappen van het proces als bij het product.

8.5 Rapporteren

Rapporteren is verbonden met evalueren: het communiceren en het aanwenden van de resultaten. Om de rapportering bij de nieuwe evaluatievormen te laten aansluiten, zijn de onderstaande aandachtspunten van belang:

- de leerling moet goed weten waarover gerapporteerd wordt;
- de leerling dient te weten op welke manier, met welke evaluatievormen er gewerkt werd/wordt;
- het rapport moet begrijpbaar en duidelijk zijn;
- rapportering van sociale vaardigheden, attitudes en verwerkingsstrategieën mogen niet ontbreken.
- de leerling moet zijn persoonlijke sterkten en zwakten, verbetering of achteruitgang kunnen zien en de resultaten moet hij/zij kunnen vergelijken met die van zichzelf, niet met die van zijn referentiegroep.

8.6 Differentiëren, observeren en oriënteren

Differentiëren is een vanzelfsprekendheid bij PO. Op iedere beeldende opdracht wordt van de leerling een origineel en authentiek antwoord verwacht, dat wil zeggen dat de leerlingen zich op een persoonlijke manier en in een eigen stijl uitdrukken in beelden en beelden op een eigen manier tegemoet treden.

Omwille van de specificiteit van de kennis, de vaardigheden en attitudes die tijdens de lessen PO bij de leerlingen worden ontwikkeld, is het erg belangrijk dat de leerkracht PO over de informatie uit de leerlingenevaluatie communiceert met de andere leraren, bijvoorbeeld tijdens klassenraden. Zijn informatie kan namelijk erg relevant zijn bij de begeleiding of oriëntering van leerlingen in hun verdere schoolloopbaan (studierichting, opleiding, enz.). De vakleraar is ook vaak de ontdekker van een bijzondere aanleg of talent bij de leerling. Leerlingen met bijzondere muzische talent moeten daarop aangesproken worden en kunnen uitgedaagd worden met een aanbod op maat. Bovendien zal de leerkracht PO door zijn 'eigen kijk' op de leerling bepaalde informatie die anderen over een leerling aanbrengen, kunnen bevestigen of nuanceren.

8.7 Taalbeleid: bewuster omgaan met het vakjargon

Integratie van de begrippenlijst: zie website plastische opvoeding <http://plastischeopvoeding.vvksso.be>.

Door met de begrippenlijst te werken, geven we aan het typische vakjargon éézelfde betekenis. We creëren duidelijkheid en gelijkvormigheid.

De leerlingen zullen zich deze woorden en begrippen geleidelijk aan eigen maken wanneer de leraar de vakterminologie dagelijks in de juiste betekenis en context gebruikt.

Bewuster omgaan *als leraar*:

- als instructietaal: de toelichting van de opdracht geven we in een eenvoudige en duidelijke taal;
- voor persoonlijke informatieve opdrachten van de leerling gebruiken we leidraden met duidelijk geformuleerde vragen (bv. informatie laten opzoeken over een kunstenaar). We vermijden samengestelde vragen en gebruiken het juiste vakjargon.

Bijkomend kunnen we kansen creëren voor een vlotter gebruik van de vakterminologie *door de leerling*.

We kijken erop toe dat de leerlingen de juiste woorden en begrippen gebruiken:

- in een brainstorming;
- in overleg bij eventuele groepsopdrachten;
- wanneer de leerlingen de doelstellingen van de opdracht herformuleren;
- bij de bespreking van een kunstenaar;
- bij de schriftelijke en mondelinge evaluatie;
- bij een klassikale toelichting van een kunstwerk, eigen of andermans werk ...

9 Bibliografie

9.1 Inspiratiebronnen/kunstboeken

- Valli M., Dessanoy M., *Microworlds*, Laurence king Publishing Ltd, 2011, ISBN: 978 185 669 781 3.
- Waclawek A., *Graffiti and street art*, Thomas and Hudson, 2011, ISBN 978 0 500 20407 8.
- *Banksy, Wall and Piece*, Lebowski, 2011, ISBN 978 90 488 0274 6.
- Jennings S., *Outdoor types, an Urban Alphabet*, 2011, Ilex, ISBN 978 19 075 7908 0.
- Eiseman L., Recker K., *Pantone, The 20th century in color*, Pantone, ISBN 978 0 8118 7756 5.
- Wiedemann J., *Illustration now! 4*, Taschen 2011, ISBN 978 3 8365 2423 0.
- Street sketchbook, tristan Manco, thames and hudson, 2007, ISBN 978-0-500-51362-0.
- Street art in Berlin, Kai Jakob, joran verlag 2008, Westermann Druck Zwickau, ISBN 978-3-89773-631-3.
- The big book of illustration ideas, 2005, Collins design and Duncan baird publishers, isbn 0-06-085261-5.
- Ehmann S., Klanten R., Meyer B., *Design and Art with Paper*, Papercraft, 2009, ISBN: 978-3-89955-251-5 (incl. dvd).
- Boermans, B., *Beeldende begrippen*, Lambo, ISBN: 90.77318.16.X (incl. cdrom), 2004.
- Fraser, T., Banks, A., *Kleurenleer*, Librero, ISBN: 90.5764.583.1, 2004.
- Graham – Dixon, A., *Kunst, Meer dan 2500 werken van de prehistorie tot nu*, Davidsfonds, ISBN: 978 90 77363 225, 2010.
- Grosenick, U., Burckhard, R., *Art Now*, Taschen, ISBN: 3-8228-4093-9, 2005.
- Elias, W., *Aspecten van de beeldende kunst na 45*, Snoeck, ISBN: 90-5349-581-9, 2005.
- Van Beek, De Bont, Oversteyns, *Uit de kunst 1 en 2* (CD's), Wolters Plantyn, ISBN 90 301 8602 X , 2005.
- Van Haesebrouck, Mullens, Pagnaer, *De taal van de kunst* (CD), de Boeck, ISDN:90 455 1162 2, 2004.
- De Deygere, Ducheyne, Van Damme, *Kunst & CO*, Pelckmans, ISBN: 90 289 30841, 2004.
- Van Lieshout T., *Papieren museum*, Uitgeverij Leopold, ISBN 90.258.3561.9, 2002 .
- Cornelis E., *Max op visite*, Davidsfonds, ISBN 978 905 908 234 2, 2007.
- Freeland C., *Maar is het kunst?*, Prometheus, ISBN 978 903 513 576 5, 2010.

9.2 Tijdschriften

<H>ART, verschijnt driewekelijks. Marc Ruyters Partner Press, Over hedendaagse kunst in België en omgeving, www.kunsthart.org.

Dada, beeldend tijdschrift voor kinderen van 6 tot 106- uitgeverij Plint Eindhoven.

Digitale informatie

Informatie via multimedialkanalen zoals het internet, youtube, cd-rom, dvd ... is zo uitgebreid en groeit nog elke dag. Daardoor is een accurate opsomming bijna onmogelijk en morgen achterhaald.

Hierbij toch een verwijzing naar de website van plastische opvoeding waar tal van documenten en suggesties terug te vinden zijn: <http://plastischeopvoeding.vvksso.be>.

Leerplannen van het VVKSO zijn het werk van leerplancommissies, waarin begeleiders, leraren en eventueel externe deskundigen samenwerken.

Op het voorliggende leerplan kunt u als leraar ook reageren en uw opmerkingen, zowel positief als negatief, aan de leerplancommissie meedelen via e-mail (leerplannen.vvksso@vsko.be)

Vergeet niet te vermelden over welk leerplan u schrijft: vak, studierichting, graad, nummer.
Langs dezelfde weg kunt u zich ook aanmelden om lid te worden van een leerplancommissie.
In beide gevallen zal de Dienst Leerplannen zo snel mogelijk op uw schrijven reageren.

Bijlage 1 Leerlijnen in de (meest voorkomende) beeldaspecten

Dit schema is een handig inspiratiedocument om te gebruiken bij het opstellen van de jaarplanning en tijdens vakvergaderingen. Afspraken rond de beeldaspecten zijn noodzakelijk in horizontaal en verticaal overleg.

Beeldaspecten	Lijn	Vorm	Compositie	Kleur	Licht	Ruimte
Eerste graad	Punt Lijnsoorten: - rechte - gebroken Lijndiktes Lijngevoeligheid Arcering Textuur	Vormsoorten: - grondvorm - fig./non-figuratief - geometrisch/organisch - realistisch/gestileerd - sym./asymmetrisch Vormrelaties/ vormvariaties Vormverhoudingen Vlak en ruimtelijk Silhouet	Schikking: - papiermaat/richting - voor/achter - hoog/laag Statisch/dynamisch Symmetrisch/asymmetrisch Ritmische ordening Vlak en ruimtelijk	Kleurtonen Kleurverzadiging Kleurlichtheid Additieve kleurmenging Partitieve kleurmenging Subtractieve kleurmenging Primaire kleuren Secundaire kleuren Kleurcontrasten: - warm/koud contrast - licht/donkercontrast Expressief kleurgebruik Complementair contrast	Licht/donkercontrast Licht- en schaduwwerking Eigen schaduw/ slagschaduw	Ruimtesuggestie: - afsnijding - overlapping - voor-en achtergrond - groot-klein - hoog-laag - gedetailleerd-vaag Horizon Ruimtelijke realisaties Standpunt (U) Lijnperspectief: 1 vluchtpunt
Tweede graad	Autonome lijn Contourlijn Lijnkarakters: - gevoelig	Open/gesloten Enkel/samengesteld Vormfuncties	Centrale compositie Diagonale compositie Driehoekscompositie	Tertiaire kleuren Kwantiteitscontrast Monochromie/polychromie	Direct, indirect licht Sfeerlicht	Ontmanteling van volumes Componeren met volumes

	- nerveus Arcering (U) Textuur (U)	Vormcontrasten: pos./negatief Restvorm Geometrische vorm (U) Patroon	Vlak en ruimtelijk (U) Contrast: - veel/weinig - kleur/vorm	Aardkleuren Pastelkleuren Symbolisch kleurgebruik Kleurenpsychologie		
Derde graad	Lijngevoeligheid (U) Arcering (U) Texturen (U)	Silhouet (U) Patroon (U)	Driehoekscompositie (U) Richtingscompositie Overalcompositie	Kleurcontrasten: - kleur tegen kleur - kwaliteitscontrast Functioneel kleurgebruik	Transparantie Spiegeling	Ruimte-innemend Ruimtedoorlatend Componeren met volumes

Bijlage 2 Begrippenlijst

Deze lijst is een beknopt overzicht van woorden en begrippen die regelmatig voorkomen in de lessen PO. Een aantal woorden zijn alleen maar gangbaar binnen de wereld van de beeldende kunsten. Andere woorden zijn algemener, maar hebben binnen het vak een specifieke betekenis. Wij halen dan ook alleen betekenissen in deze context aan.

Veel begrippen zijn nauw met elkaar verbonden en kunnen naar ieders visie en in functie van de doelgroep geordend worden volgens thema, beeldaspect, materiaal of techniek. Hier werd de keuze gemaakt voor een alfabetische schikking omdat op die manier ieder begrip, zonder enige voorkennis, kan worden opgezocht.

Deze begrippenlijst is geformuleerd op niveau van de leerkrachten en niet op niveau van de leerlingen!

De begrippenlijst is te downloaden op <http://plastischeopvoeding.vvksso.be/>